

TALABALARNING TA'LIMDAGI MUVAFFAQIYATINI BELGILOVCHI OMILLAR

Tashmetova Gulnoza Sadriddinovna

Guliston davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

ANNOTASIYA

Ta'lim tizimi har bir jamiyat va davlat uchun taraqqiyot hamda barqarorlik kafolati sifatida qaraladi. Shu sababidan sohaning zamon talablariga javob berishi uchun yangilanib isloh etib turilishiga alohida e'tibor qaratiladi. Oliy ta'lim tizimidagi talabalar muvaffaqiyatning asosiy omillarini baholash uchun uni belgilovchi omillarni hisobga olgan holda faoliyatni tashkil etish tizimning zarurati hisoblanadi. Maqola ta'lim va tarbiyaning zamonaviy usullari taklif etilayotgan bir davrda keltirilgan omillardan kelib chiqilishi kerakligi aytib o'tiladi.

Kalit so'zlar: tendensiya, konsepsiya, akademik munosabat, omillar, inklyuziv omil, individual vositalar, uzluksiz, tizim.

Bugungi ta'lim va tarbiya tizimi uzluksiz jarayon sifatida qaralayotgan bir vaziyatda uning maqsadi va vositalar yangilanishi talabalarning ma'naviy qiyofasida birmuncha o'zgartirishlarga sabab bo'lmoqda. Hozirgi vaqtda shaxsni shakllantirish uni jamiyat taraqqiyotining turli ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy tendensiyalari bilan tanishtirish asosida amalga oshiriladi. Ta'lim va tarbiya, aslida, ajdodlar hayot tajribasini yoshlarga yetkazishga va shu asosda ularning jamiyatda o'z o'rinlarini topishga imkon beradigan murakkab jarayondir. Bugungi kunda ta'lim va tarbiyaviy ishlar bo'yicha yangi konsepsiyani yaratishni hayotning o'zi taqozo etmoqda.

Ta'lim muassasalari tarbiyaviy jarayonni tashkil qilish va muvaffaqiyatli davom ettirish uchun zarur bo'lgan tarbiyaviy ishlar uslublari, bilimlar, malaka va mahoratlar tizimi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularni tarbiyaviy ishlar amaliyotida qo'llash masalalari pedagogik jamoalarining eng muhim muammosi bo'lib qolmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilan olib boriladigan ishlarning samaradorligini oshirish uchun alohida tanlab olingan texnologiyani to'g'ri tashkil qilish va qo'llashga bog'liq. Bu esa, o'z navbatida ta'lim muassasalari uchun ta'lim va tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish uslubiyoti zamonaviy pedagogik texnologiyalar ishlanmalari asosida yaratishni talab etadi. Fikrimizcha, ta'lim muassasalarining tarbiyaviy ishlar texnologiyasi ijodiy faollik, mustaqil fikrlash va mohirona harakatlarga yo'naltirilgan bo'lish va tarbiyachi hamda o'quvchilar

tomonidan minimal kuch sarflagan holda tarbiyaviy ishlar bo'yicha qo'yilgan maqsadlarni egallashda eng faol shakl, usul va uslublardan foydalanish, tarbiyaviy jarayonni muvaffaqiyatli tashkil etuvchilarning doimiy va majmuaviy faoliyatining asosiy qismidan iborat bo'lishi kerak.

Talabalarning jismoniy, aqliy va ijtimoiy rivojlanishining turli bosqichlarida o'qish jarayonida erishgan natijalari tufayli ularda, ijobiy munosabat va kuchli motivatsiya yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Ta'lim sohasiga ko'ra, bu individual masala hisoblanadi. Yani har qanday rivojlanish kishining asosan o'z shaxsiyatiga taaluqli masala hisoblanadi. Shu bilan birga har bir talaba o'zining faoliyati davomida qaysidir natijalarga va yutuqlarga ega bo'lish uchun intiladi va bunga doimiy ravishda tezroq erishishga harakat qiladi. Muvaffaqiyatdagi tezkorlik barcha uchun muhim bo'lsada, uning asosini talabalarni ilmiy muhitga yaqinlashtirish bilan amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Psixologiya, ijtimoiy fanlar va sotsiologiya nuqtai nazaridan akademik munosabat, shaxs bo'lishdan tashqari, keng ijtimoiy xususiyatga ega bo'lsa, har bir talaba o'zining shaxsiyati, uning moyilligi, qiziqishi va xususiyatlariga ko'ra ma'lum munosabatlarga ega degan fikr mavjud. Akademik munosabatning bo'lishi talabaning ilmiy doiraga ko'proq tortilib borilishiga olib keladi. Talabalarning ijtimoiylashuvi atrof-muhit, atrof-dagi odamlar, ota-onalar va o'qituvchilar bilan birgalikda amalga oshirilsa samaradorlik darajasi yuqori bo'lishi mumkin.

Talabalarning o'qishdagi yutuqlari ta'limni baholashda muhim ko'rsatkichlardan biri bo'lib, ushbu tizimdagi barcha sa'y-harakatlar jamiyatning shunday harakat qilishiga qaratilgan sa'y-harakatlar sifatida qaraladi. Umuman olganda, butun jamiyat, xususan, ta'lim tizimidagi talabalar kelajagi, ularning muvaffaqiyatli o'sishi va rivojlanishi, jamiyatdagi o'rni ularning salohiyat darajasiga ham ko'p jihatdan bog'liq [1].

Shubhasiz, bugungi taraqqiy etgan dunyoda inson muvaffaqiyatining belgilaridan biri bu ilm-fan taraqqiyoti bo'lib, usiz hech bir davlatning taraqqiyoti haqida gapirib bo'lmaydi. Har qanday davlatning taraqqiyoti o'sha davlatning ilm-fan, bilim va texnika taraqqiyoti bilan bevosita bog'liq bo'lib, ijodkor kadrlar tayyorlanmaguncha ilmiy taraqqiyotga erishib bo'lmaydi. Ta'lim taraqqiyoti mamlakat taraqqiyoti va ravnaqi yo'lida samarali bo'lishi bilan birga, yetakchilik qiladi. Yuqori darajadagi ish va lavozimlarni topishga mos keladi va natijada daromad yetarli bo'ladi. Ilmiy mavqega ega bo'lgan talabalar, oilalar va jamiyat ularga hurmat bilan qarab boshlaydi. Ular jamiyatga katta ishonch va chanqoqlik bilan kirib boradilar. Bundan tashqari, ulardagi akademik muvaffaqiyatlar tufayli

ta'lim va hayotda kamroq qiyinchiliklarga hamda xarajatlarga duch keladilar. Ta'lim tizimining samaradorligi va sifatini oshirishni mamlakatlar taraqqiyotining eng samarali omili deb hisoblash mumkin. Yaponiya kabi ilg'or mamlakatlarning har tomonlama rivojlantirish borasidagi tajribasi ham ta'lim va kadrlar sohasiga sarmoya kiritilayotganidan dalolat beradi. Bu maqsadlarga erishish uchun ta'lim sifatini oshirish ta'lim dasturlarining asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda ta'limdagi muvaffaqiyatsizlik ota-onalar va ta'lim tizimining asosiy tashvishga soladigan masalalardan biridir. Muvaffaqiyatli ta'lim tizimini ishlab chiqish barcha ta'lim sohalari va ayniqsa pedagogika fanining tadqiqot mavzularidan biridir. Ammo ta'limdagi muvaffaqiyatlarning etishmasligi fuqarolardagi shaxsiy va ijtimoiy muammolar mavjudligi balki, tizimli ekanligi, ta'lim tizimining maqsadlariga erishisha olmayotganligining asosiy sabablaridandir. Tadqiqotchilar talabalarning ilmiy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi turli omillarni ko'rib chiqdilar. Ammo madaniy farqlar va omillarning vaqt o'tishi bilan tez o'zgarishi sababli, umumiy qoida sifatida jamiyatlar uchun aniq sabablarni taklif qilish mumkin emas. Chunki madaniy jahatning jamiyatlar uchun xilma-xilligi yagona muvaffaqiyatli tizimni taklif eta olmasligiga olib karmoqda. Ijtimoiy qoidalari va jamiyatning madaniyati, odamlarning ta'limga bo'lgan munosabati, ota-onalarning daromad darajasi va hokozolar, ayniqsa, jamiyatda akademik muvaffaqiyat yoki muvaffaqiyatsizlik fuqarolarning ta'limga e'tiborini belgilab olishiga ta'sir etuvchi omillar hisoblanadi [2]. Mavjud manbalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim odatda o'qituvchi, dastur, jihozlar va ta'lim muhitining beshta inklyuziv omiliga ta'sir qiladi, bu omillarning har biri ta'limning taraqqiyoti va samaradorligiga asos bo'ladi.

Har bir inson jamiyatga kirib borishi va natijada turli vaziyatlarga va turli odamlarga (madaniy, iqtisodiy) duch kelishi uchun qandaydir vositalar bilan qurollangan bo'lib, bu individual vositalarni unga hayotiy hodisalar bilan to'qnash kelishiga yordam beradigan shaxsning psixologik tuzilmalari deb hisoblash mumkin. Bu psixologik tuzilmalar oila, jamoa, tengdoshlar guruhi va boshqalar kabi turli omillar tomonidan o'zaro ta'sir qiladi. Shu sababli, tadqiqotchilar har doim ushbu psixologik jihatlarning odamlar hayotining turli jabhalariga ta'siriga katta e'tibor berishgan [3].

Bugun O'zbekiston mafkuraviy qolipdan qutulgan bir vaziyatda o'zining yangicha taraqqiyot nuqtalarini topib, shu orqali maqsadga erishishga harakat qilmoqda. Bu hol pedagogikaning sog'lom aql, milliy ruhiyat va an'analarga monand tarzda yo'lga qo'yilishiga imkon yaratdi. Bugungi o'zbek pedagogikasi millat ruhiyatidagi nozik jihatlarni hisobga olgan va dunyo tarbiyashunosligidagi eng

soʻnggi yutuqlarga tayangan holda taraqqiy etmoqda. Zamonaviy oʻzbek pedagogikasida barkamol insonni shakllantirish rasmiy ravishda bosh maqsad qilib belgilangan. Bu pedagogika taʼlim-tarbiya jarayonida taʼlim oluvchi va tarbiyalanuvchilarning faol ishtirok etishlarini koʻzda tutadi. Taʼlimda yoshlar pedagogik jarayonning obyektigina emas, balki subyekti, yaʼni ijrochisi ham ekanligiga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Shuning uchun milliy taʼlim-tarbiya tizimiga tayangan holda yangi uygʻonish davriga intilish natija berishi uchun alohida shaxslar emas butun jamiyat amaliy koʻtarilish koʻrsata olishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sadriiddinovna, T. G. (2023). KELAJAK KADRLARINI SHAKLLANTIRISHDA ELEKTRON TARBIYA RESURSLARINING AHAMIYATI. IQRO JURNALI, 2(1), 750-753.
2. Akbarjonovich M. A. AN ANALYTICAL APPROACH TO THE ELIMINATION OF CORRUPTION //Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2023. – T. 11. – №. 4. – С. 2045-2047.
3. Sadriiddinovna T. G. EDUCATION AND EDUCATION IS THE BASIS OF THE THIRD RENAISSANCE //PEDAGOGS jurnali. – 2023. – T. 35. – №. 2. – С. 162-165.
4. Akbarjonovich, M. A. (2023). MIGRATSIYA JARAYONINING TAHLILI VA MUAMMOLI JIHATLARI. IQRO JURNALI, 2(1), 628-631.
5. Akbarjonovich M. A. MIGRATSIYANI KELITIRIB CHIQRUVCHI SABABLAR //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 24. – №. 2. – С. 32-34.